

Bogusława Urbaniak*

AKTYWIZACJA ZAWODOWA STARSZEGO POKOLENIA – CZY EUROPEJSKI ROK AKTYWNOŚCI OSÓB STARSZYCH I SOŁODARNOŚCI MIĘDZYPOKOLENIOWEJ DOBRZE JĄ PROMUJE?

Abstrakt: Celem artykułu jest konfrontacja celów i metod podejmowanych działań w ramach krajowych „obchodów” Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012 z celami Roku Europejskiego 2012 oraz Europejskiej Strategii Zatrudnienia w świetle celów priorytetowych strategii Europa 2020. Istotą działań jest wykorzystanie otwartej metody koordynacji opartej na dialogu między Komisją Europejską, rządami krajowymi, związkami zawodowymi, przedstawicielami pracodawców i innymi instytucjami europejskimi, jak np. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny. Postawiono pytania – w jakim stopniu działania przewidziane w Krajowym Planie Działania na rzecz Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012 w Polsce mogą wpłynąć na poprawę wartości wskaźników monitorujących realizację celów. Krytycznie omówiono główne działania wskazujące na słabość dialogu społecznego w Polsce, który w formie scentralizowanej nie przystaje do realiów. W efekcie to strona rządowa zmajoryzowała działania, marginalizując zbiorowy głos związków zawodowych w sprawach istotnych dla wydłużenia wieku emerytalnego. Są przykłady jak np. w Norwegii, gdzie dialog dwustronny partnerów społecznych jest kluczowym gwarantem powodzenia przekładającego się na wysoką aktywizację zawodową osób starszych. Pracodawcy wykazują natomiast skłonność do podejmowania strategii przystosowywania się do warunków globalnego starzenia się społeczeństw.

Słowa kluczowe: aktywność osób starszych, solidarność międzypokoleniowa, wskaźnik zatrudnienia osób starszych, dialog społeczny

Wprowadzenie

Rośnie powszechna świadomość wpływu procesów starzenia się społeczeństw na rynek pracy oraz wynikających stąd niezbędnych działań w zakresie poprawy zdrowotności starszych pokoleń, dostosowania prawa pracy, ubezpieczeń społecznych, polepszenia warunków pracy i zatrudnienia itd. Bieżący rok został ogłoszony decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej rokiem aktywności osób starszych i solidarności międzypokoleniowej.

---

*Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Pracy i Polityki Społecznej

Celem artykułu jest konfrontacja celów i metod podejmowanych działań w ramach krajowych działań na rzecz Europejskiego Roku 2012 z celami nakreślonymi przez Unię Europejską w dokumencie ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej oraz zapisanymi w Europejskiej Strategii Zatrudnienia w świetle celów priorytetowych strategii Europa 2020. Istotą działań jest wykorzystanie otwartej metody koordynacji, co oznacza że każdy z krajów członkowskich dzieli się informacjami, podejmuje dyskusję i koordynuje swoją politykę zatrudnienia uczestnicząc w dialogu między Komisją, związkami zawodowymi, przedstawicielami pracodawców i innymi instytucjami europejskimi jak Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny. Z punktu widzenia aktywności zawodowej starszych pokoleń istotne są dwa cele strategii Europa 2020 – dążenie do tego, aby 75% osób w wieku 20-64 lata pracowało oraz obniżenie o co najmniej 20 mln osób znajdujących się w ubóstwie lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Kluczowym pytaniem jest w jakim stopniu działania krajowe przewidziane w ramach Krajowego Planu Działania na rzecz Europejskiego Roku Aktywności Osób starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012 w Polsce poprawią sytuację w zakresie wzrostu aktywności najstarszej grupy pracobiorców. Źródłem danych wykorzystanych w artykule są dokumenty zaczerpnięte ze stron internetowych Komisji Europejskiej oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz AGE Platform Europe.

Święto starości?

Bezprecedensowa zmiana demograficzna, której wyrazem jest potężniejąca fala *siwego tsunami* zmusza do analitycznego spojrzenia na społeczne i ekonomiczne kwestie wynikające z postępującego starzenia się społeczeństw. Z jednej strony długie życie coraz większej liczby jednostek wzbudza podziw (to populacja ludzi „odpornych” na upływ czasu), z drugiej wymaga przeorientowania dotychczasowego zbiorowego myślenia nastawionego na dobrobyt młodych pokoleń, które liczbowo coraz słabsze i tak mają przewagę nad starszymi pokoleniami, przejawiającą się większymi możliwościami uczestnictwa w nowoczesnym świecie. Starość (*géron, gérontos*) wzbudza także strach przed niedołęstwem, zależnością, biedą i innymi ograniczeniami, zarówno wśród bezpośrednio nią dotkniętych, stojących na jej przedpolu oraz ludzi młodych, od których społeczeństwo zwyczajowo oczekuje wsparcia oferowanego ludziom starszym w formie zabezpieczenia odpowiednich zasobów - materialnych i niematerialnych. Czy można oczekiwać w przyszłości dwudziesto- czterdziestoletniej sytuacji odwrotnej, tj. takiej, w której liczebnie silniejsze pokolenie 40+ przejmie rolę wiodącą w społeczeństwach, pozostawiając młodszym pokoleniom głównie

troskę o urodzenie i wychowanie dzieci. Warunkiem rozwoju tego scenariusza jest ugoda międzypokoleniowa oraz wysoki poziom kompetencji starzejących się pokoleń, uwarunkowany ciągłą dbałością o ich rozwój zgodnie z postępem wiedzy.

Obłaskawianie starości może przejawiać się w różny sposób. W aspekcie indywidualnym każdy musi wypracować swoją strategię na własny użytek. W ujęciu społecznym mogą wystąpić różne propozycje, do których zaliczam unijne święto starości czyli Europejski Rok Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej. W 2010 r. mieliśmy Europejski Rok Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym, w 2011 r. - Europejski Rok Wolontariatu, a w 2013 r. będziemy mieć Europejski Rok Obywateli. Bieżący rok 2012 Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej ogłosiły rokiem osób starszych i solidarności międzypokoleniowej (Decyzja nr 940/2011/UE z dnia 14 września 2011 r.). Działania zaplanowane na 2012 r. powinny być początkiem systematycznie rozwijanych aktywności, które miałyby doprowadzić w perspektywie do 2020 r. do stworzenia obszaru Wspólnoty Europejskiej terenem przyjaznym osobom starszym (*Age-Friendly EU*). Pod pojęciem przyjaznej Unii Europejskiej w aspekcie aktywizacji osób starszych, szczególnie jeśli chodzi o aktywność zawodową (promocja aktywnego starzenia się w zatrudnieniu) rozumie się inicjatywy, które doprowadziłyby do:

- powstania miejsc pracy sprzyjających aktywności zawodowej starszych pracowników,
- polityki rynku pracy ukierunkowanej na wyrównywanie szans osób starszych jako zaliczonych do grupy szczególnie narażonej na bezrobocie,
- elastyczności polityki emerytalnej w związku z wydłużeniem karier zawodowych na skutek zrównania/podniesienia granicy powszechnego wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn.

Wspieranie aktywności osób starszych na obszarze Unii Europejskiej

Zgromadzenie Ogólne ONZ już w 1982 r. zwołało pierwszy światowy zjazd dotyczący starzenia się. Przyjęto wówczas dokument nazwany "*Vienna International Plan of Action on Ageing*", w którym znalazło się 62 punktów, będących zaczątkiem działań na rzecz aktywnego starzenia się. Po raz pierwszy międzynarodowym rokiem starszych osób ogłoszono rok 1999. W kwietniu 2002 r. staraniem Departamentu Spraw Gospodarczych i Społecznych Sekretariatu ONZ przyjęto w Madrycie kolejny dokument - *Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA)*. Stał się on podstawą działań podjętych przez wszystkie kraje członkowskie UE już we wrześniu tego samego roku. Na spotkaniu w Berlinie –

przyjęto *MIPAA Regional Implementation Strategy for Europe*. Ogłoszenie roku 2012 Europejskim Rokiem Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej jest konsekwencją owych wcześniej podjętych zobowiązań na rzecz promowania aktywnego starzenia się w krajach członkowskich drogą integracji praw i potrzeb osób starszych z krajową polityką gospodarczą i społeczną oraz popularyzowania idei społeczeństwa przyjaznego wszystkim jego członkom niezależnie od ich wieku [AGE Platform Europe, 2012, s.4].

Nazywanie roku 2012 rokiem osób starszych nie jest w pełni adekwatne (nazwa skrócona rekomendowana przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej to Rok Europejski 2012), gdyż w zapisach niejednokrotnie występują odwołania do ogółu obywateli – „ma on wspierać witalność i poszanowanie godności wszystkich ludzi” [Decyzja Parlamentu, 2011, art. 1, s. L 246/8] – można dodać – przez pryzmat świadomości postępującego starzenia się, które jest doświadczeniem jednostkowym i zbiorowym społeczeństw Unii Europejskiej. Państwa członkowskie UE, podejmując działania na rzecz aktywnego starzenia się są zobowiązane do:

- urzeczywistnienia wysokiego poziomu zatrudnienia,
- wspierania i uzupełniania działań dotyczących warunków pracy, integracji osób wykluczonych z rynku pracy oraz zwalczania wykluczenia społecznego i dyskryminacji,
- wspierania sprawiedliwości społecznej i ochrony socjalnej, równości kobiet i mężczyzn oraz solidarności między pokoleniami,
- osłabienia zagrożeń w dążeniach do celu harmonijnego rozwoju całej Unii oraz rozwoju działań służących wzmocnieniu jej spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej na skutek „poważnych i trwałych, niekorzystnych warunków demograficznych”,
- poszanowania praw osób w podeszłym wieku do godnego i niezależnego życia oraz do uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym,
- uznania starzenia się za wyzwanie dla całego społeczeństwa i dla wszystkich pokoleń w Europie, zwrócenie uwagi na wagę solidarności międzypokoleniowej i spraw dotyczących rodziny,
- konieczności uwzględnienia wpływu starzenia się społeczeństwa na europejskie modele społeczne,
- wspierania budowy kultury aktywności osób starszych jako procesu trwającego całe życie poprzez dobre możliwości zatrudnienia, aktywny udział w życiu rodzinnym i społecznym, w tym także jako wolontariusze, uczenie się przez całe życie, działalność artystyczną i sport.

Co mamy wspierać i dlaczego? Według Światowej Organizacji Zdrowia „aktywne starzenie się jest procesem tworzenia optymalnych możliwości w zakresie zdrowia, uczestnictwa i bezpieczeństwa, w celu poprawy jakości życia ludzi w okresie starości” [Decyzja Parlamentu Europejskiego, 2011, pkt

9.]. Jest procesem wielowymiarowym, gdyż dzięki aktywnemu starzeniu się lepiej można wykorzystać potencjał tkwiący w ludziach. Jednocześnie oni sami mogą czuć się dobrze zarówno pod względem fizycznym, społecznymi umysłowym, uczestniczyć w życiu społecznym. Jednak wymaga to zapewnienia im „odpowiedniej ochrony, bezpieczeństwa i opieki, gdy tego potrzebują” [Decyzja Parlamentu Europejskiego, 2011, pkt.9] , a to z kolei zmusza do współuczestnictwa wszystkie pokolenia.

Na kwestię starzenia się można spojrzeć optymistycznie jako na szansę przebudowy gospodarki, zorientowanej na potrzeby osób starszych, we wszystkich jej obszarach w taki sposób, aby wykorzystać istniejący potencjał rozwoju. Rozważania wówczas nie dotyczyłyby kosztów, strat, dodatkowych nakładów ale szans związanych z rozwojem wywołanym nowymi kategoriami potrzeb w przemyśle, budownictwie, opiece zdrowotnej i pomocy społecznej, edukacji, handlu, finansach i ubezpieczeniach oraz innych usługach, takich jak np. usługi gastronomiczne, turystyczne, komunikacyjne, informacyjne.

Celem Roku Europejskiego jest „ułatwianie tworzenia kultury aktywności osób starszych w Europie w oparciu o zasadę społeczeństwa otwartego na wszystkie grupy wiekowe” [Decyzja Parlamentu Europejskiego, 2011, art.2]. Zauważmy, że w tak sformułowanym celu nie ma intencji traktowania osób starszych jako grupy w szczególnej sytuacji z uwagi na wiek, co prowadziłoby do działań ukierunkowanych wyłącznie na tę kategorię, być może kosztem innych grup będących także w „szczególnej sytuacji”. Podkreśla się dwa istotne działania, tj. promocję społeczeństwa otwartego, aktywnego bez względu na wiek oraz dążenie do zbudowania kultury aktywności osób starszych, bez wskazywania o jaką aktywność chodzi.

Istotą Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej jest stworzenie przestrzeni, w której wszystkie pokolenia w miarę swoich możliwości w zakresie zdrowia i stworzonych optymalnych warunków uczestnictwa w życiu społecznym i zabezpieczeniu będą mogły być aktywne. Dzięki temu nastąpi poprawa jakości życia. Należy podjąć starania, aby tak sformułowane cele objęły ludzi w okresie starości (por. rys. 1). Jak już wcześniej , chodzi o stworzenie do 2020 roku Unii Europejskiej [AGE Platform Europe, 2012, Manifesto], która będzie przyjazna osobom starszym, tj. takiej, w której każda grupa społeczna, niezależnie od wieku będzie odnosić korzyści z: 1/pozytywnego stosunku do starzenia się, 2/integracyjnego, jednolitego rynku pracy, tj. dającego szansę uzyskania odpłatnej pracy zarówno ludziom młodym jak i starszym, 3/ dostępu do edukacji ustawicznej oraz uczenia się międzypoko-

leniowego, aby w ten sposób umożliwić pozyskanie nowych umiejętności i wiedzy niezależnie od wieku.¹

Wśród tak sformułowanych ogólnych celów Roku Europejskiego 2012 mieści się także aktywność zawodowa ludzi starszych, żyjących coraz dłużej i zdrowiej od poprzednich pokoleń. Nie wystarczą jednak tylko hasła, aby zmieniła się rzeczywistość, w której na drodze legislacyjnej doszło do formalnego przesunięcia na dalsze lata życia terminu nabycia uprawnień do emerytury na zasadach powszechnych. Chodzi o to, aby w oczekiwaniu na przejście na emeryturę w późniejszym wieku niż dotychczas (najczęściej podnoszony jest wiek emerytalny do 67 lat w perspektywie wieloletnich stopniowych zmian) ludzie starsi faktycznie pozostawali w zatrudnieniu, a nie pomnażali szeregi zarejestrowanych bezrobotnych. Aby tak się stało potrzebna jest kultura wsparcia aktywności zawodowej osób starszych, której elementami są działania legislacyjne, poparte wolą zaangażowania i realnymi działaniami w środowisku lokalnym. Dużą rolę mają do spełnienia władze publiczne w kreowaniu rynku pracy przyjaznego starszym pracownikom.

Do działań wspierających rozwój aktywności zawodowej w starszym wieku, zaliczamy konieczność opracowania i wprowadzenia:

- Rozwiązań ułatwiających godzenie pracy zawodowej z koniecznością sprawowania opieki nad osobami w wieku starszym, np. w postaci dni urlopowych, elastycznych harmonogramów czasu pracy;
- Pakietu *flexicurity* uwzględniającego potrzeby i możliwości pracy osób starszych;
- Zasad tworzenia miejsc pracy przyjaznych osobom starszym;
- Zasad elastyczności wieku emerytalnego.

Na rys.1 przedstawiono najważniejsze cele Roku Europejskiego 2012, ujęte zbiorczo w hasłu budowy kultury aktywności osób starszych.

Naczelnym warunkiem pomyślnego aktywnego starzenia się jest starzenie się w zdrowiu wszystkich ludzi, w szczególności osób starszych. Podstawą wzrostu aktywności zawodowej osób starszych jest pomyślne starzenie się w zdrowiu adekwatnym do wieku. Podkreśla się konieczność działań na rzecz witalności osób starszych i poszanowania ich godności, między innymi zapewniając im dostęp do odpowiedniej i wysokiej jakości opieki zdrowotnej, długoterminowej i usług socjalnych [Decyzja Parlamentu Europejskiego, 2011, pkt.11].

W Krajowym Planie Działania na Rzecz Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 20102 w Polsce (dalej: KPD2012, przygotowanym przez MPiPS, przywołano badania, które wskazują iż stan zdrowia

¹ Spośród 10 punktów Manifestu na rzecz utworzenia do 2020 r. Unii Europejskiej przyjaznej starzeniu się, opracowanego przez AGE Platform Europe wybrano tylko te, które odnoszą się wprost do kwestii rynku pracy.

populacji polskich seniorów jest gorszy w porównaniu do społeczeństw innych krajów UE. Zdiagnozowano, że występuje niedostateczna liczba kadry opieki geriatrycznej [Ministerstwo Pracy..., 2012: 15-16] i istnieje pilna potrzeba stworzenia kompleksowego systemu opieki geriatrycznej. Tymczasem specjalistyczna opieka zdrowotna uwzględniająca potrzeby ludzi starszych jest w Polsce zaniedbana. Świadczą o tym takie dane jak liczba geriatrów, których jest zaledwie stu czynnych w całym kraju oraz brak placówek geriatrycznych czy szpitalnych oddziałów geriatrycznych, za co obwiniany jest NFZ, który zbyt nisko wycenia opiekę geriatryczną. Powoduje to niechęć do otwierania owych oddziałów szpitalnych i tym samym brak zainteresowania absolwentów medycyny podejmowaniem trudu specjalizowania się w tym zakresie. W efekcie zabrakło tej specjalności na liście miejsc rezydenckich dla lekarzy (czyli specjalizacji finansowanej przez państwo) właśnie w roku obchodów Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012 [Gazeta Prawna, 2012].

Rysunek 1

Cele Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych
i Solidarności Międzypokoleniowej 2012

Źródło: Opracowanie własne.

Krajowy Plan Działania na rzecz Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012 w Polsce

Dnia 8 lutego 2012 r. oficjalnie zainaugurowano w Polsce Europejski Rok Aktywności Osób Starszych i Solidarności Pokoleń 2012 konferencją zorganizowaną przez Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz MPiPS pod nazwą „Zaangażuj się!”. Otworzyła ją wiceminister Czesława Ostrowska, która jest Koordynatorem Krajowym Europejskiego Roku 2012. Czego możemy oczekiwać? W wypowiedziach akcentowane zostały przede wszystkim działania na rzecz zwiększenia aktywności zawodowej i społecznej osób starszych oraz solidarności międzypokoleniowa. Kolejną konferencję, w wydaniu międzynarodowym, pt. „Zwiększanie aktywności osób starszych oraz solidarności międzypokoleniowa – podejście zintegrowane. Wyzwania dla Polski” odnotowano 7 marca. Współorganizowała ją Kancelaria Prezydenta RP, a Pan Prezydent RP wraz z Małżonką wzięli w niej udział. Ani w konferencji inauguracyjnej ani współorganizowanej przez Kancelarię Prezydenta RP i MPiPS nie wzięli udziału najbardziej zainteresowani, czyli partnerzy społeczni, od których tak naprawdę zależy sukces działań podejmowanych w segmencie zatrudnieniowym.

Kluczową kwestią dla strategii „Europa 2020” jest realizacja trzeciego priorytetu, określonego jako *rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną*. Aby tak się stało należy dążyć do osiągnięcia jednego z pięciu nadrzędnych, wymiernych celów, a mianowicie uzyskanie do 2020 r. wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata na poziomie 75%. Uzasadnione jest więc dążenie do wzrostu aktywności zawodowej osób starszych, w tym przede wszystkim w wieku 50-64 lata.

Porównania celów strategii „Europa 2020” z celami przyjętymi do realizacji w Polsce w odniesieniu do osób starszych na rynku pracy przedstawia tab. 1. Porównania w zakresie poziomu wskaźnika zatrudnienia dla ludności w wieku 55-64 lata w Polsce i przeciętnie w UE27 w 2010 r. nie wypadają zadowalająco dla kraju, mimo iż w I kwartale 2011 r. poziom ten wzrósł do 35,5%.

Pozostaje nadal jednym z najniższych w całej UE27. Jak napisano w KPD2012, niemal 62% społeczności osób starszych w tym wieku stanowią osoby biernie zawodowo, przede wszystkim pobierające świadczenia emerytalne (ponad 61%) [Ministerstwo Pracy ..., 2012: 11]. Jeśli w analizach uwzględnimy kategorię wieku 50-64, sytuacja Polski niewiele się poprawi w stosunku do przedstawionej powyżej - społeczność osób aktywnych zawodowo w stosunku do ogółu aktywnych zawodowo w wieku 15-64 lata wyniosła w 2010 r. 23,2% i była o 1,5 punktu procentowego niższa niż średnio w UE27.

Tabela 1

Poziom wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64l. w latach 2010 i 2012

Poziom wskaźnika zatrudnienia w %	Wartość projektowana i aktualna	
	Polska	UE27
Zwiększenie wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata do 2020 r.	co najmniej do 71%	co najmniej do 75%
Poziom wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata w 2010	64,6%	68,6%

Źródło: Narodowe Odniesienia Strategiczne Plany. Podstawowe wskaźniki realizacji, GUS (Główny Urząd Statystyczny), dane dostępne na stronie internetowej http://www.stat.gov.pl/gus/wskaźniki_monitorujace_PLK_HTML.htm w dniu 12.03.2012

Tabela 2

Poziom wskaźnika zatrudnienia w grupie 55-64 lata w latach 2005-2013 w %

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 (I kwartał)	2013
ogółem	27,2	28,0	129,7	31,6	32,3	34,0	35,5	35,0
kobiety	19,7	19,0	19,4	20,7	21,9	24,2	.	28,0
mężczyźni	35,9	38,4	41,4	44,1	44,3	45,3	.	45,3

Źródło: J. w. tab. 1. oraz Krajowy Plan Działania na Rzecz Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012 w Polsce, styczeń 2012, s. 11

Kraje, w których odnotowano w 2010 r. niższy niż w Polsce udział aktywnych zawodowo w wieku 50-64 lata w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo w wieku 15-64 lata to: Irlandia, Hiszpania, Luksemburg, Malta, Austria, Rumunia, Słowenia. Zwraca uwagę dość duża poprawa poziomu wskaźnika w Polsce w 2010 r. w stosunku do 2000 r., sięgająca aż 6,4 punktów procentowych. W przewidywaniach wzrostu poziomu zatrudnienia osób starszych do 2060 r. Polska nie znalazła się wśród grupy krajów rokujących największą poprawę, w odróżnieniu od wymienianej powyżej Hiszpanii, Malty czy Słowenii. Jest to związane przede wszystkim z oczekiwanym dużym niedoborem młodych osób wkraczających na rynek pracy. Kraje te wraz z Grecją, Włochami, Węgrami, Republiką Czeską i Francją stanowią grupę tych, w których przewidywana jest największa różnica między oczekiwanym poziomem wskaźników zatrudnienia dla osób starszych oraz ogółu osób w wieku 15-64 lata [Eurostat, 2011: 38, 41].

Pracujący Polacy w wieku 50+ należą do tej grupy społeczeństwa europejskiego, które w umiarkowanym stopniu wyraziło ogólne niezadowolenie z warunków pracy (2,4%, zaś np. w Irlandii aż 13,9%, na Węgrzech 9,4%). Być mo-

że pozostaje to w związku z tym, że stosunkowo duża grupa osób w wieku 50+ w Polsce musiała poświęcić dodatkowo część swego wolnego czasu na pracę, aby podołać nałożonym obowiązkom – 56,6% (w Danii – 65,4%, Holandii – 61,9%) [Eurostat, Fifth European working conditions survey].

Aktywność zawodowa osób starszych jest bardzo zróżnicowana w krajach członkowskich UE. Różne są tego uwarunkowania, poczynając od rozwiązań legislacyjnych w zakresie powszechnych ubezpieczeń emerytalnych i warunków nabywania uprawnień, kierunków polityki rynku pracy a także stosunków pracy.

Strategia „Europa 2020”, o której pisano powyżej, zawiera wiele odniesień do oparcia działań w zakresie rynku pracy na współpracy partnerów społecznych i rządów krajowych, np. w *Programie na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia* wspierającym realizację przyjętych celów zapisano, że kraje członkowskie będą musiały „wspierać i kontrolować skuteczne wprowadzanie w życie wyników dialogu społecznego” [Komisja Europejska, 2010: 22]. Niestety, w Polsce ta kwestia nie została doceniona w zapisach zawartych w KPD2012. Słabość dialogu społecznego w Polsce, występującego w formie scentralizowanej nie przystaje do realiów. W efekcie strona rządowa zmajoryzowała działania, marginalizując zbiorowy głos związków zawodowych w sprawach istotnych dla wzrostu aktywności ludzi starszych, w tym wydłużenia wieku emerytalnego. Tymczasem dialog społeczny może być fundamentem pozytywnych zmian dokonujących się na rynku pracy, czego przykładem jest Norwegia, która nie jest krajem członkowskim UE, ale należy do krajów stanowiących Europejski Obszar Gospodarczy (w skład EOG wchodzi kraje członkowskie UE). Norwegia jest krajem, w którym osoby aktywne zawodowo w wieku 50–64 lata stanowiły w 2010 r. 27,1% ogółu aktywnych zawodowo w wieku 15–64 lata, a więc wartość tego wskaźnika, ilustrującego sytuację na rynku pracy, była na poziomie wyższym niż średnio w UE27 – 24,7% [Eurostat, 2011: 38]. Uważa się, że dobrą sytuację na norweskim rynku pracy w zakresie aktywności zawodowej osób starszych należy zawdzięczać efektywnej, trójstronnej współpracy, której częścią są porozumienia trójstronne i współdziałanie partnerów społecznych na rzecz integrującego, jednolitego rynku pracy. Wymiernym celem ich działań jest wzrost średniego efektywnego wieku emerytalnego. Kolejnym czynnikiem wsparcia wysiłków na rzecz aktywizacji zawodowej starszych osób są działania Centrum Polityki Senioralnej, finansowanego przez ministra pracy [Norwegian Ministry of Labour, 2012]. Centrum zostało powołane do trójstronnej współpracy w 1969 r. przez ministra spraw społecznych, największą organizację pracodawców NHO i największy związek zawodowy LO. Od tego czasu podejmowanych było wiele inicjatyw, z których za kluczową należy uznać „*The Tripartite Agreement on a more Inclusive Workplace*”, która zawiera trzy cele. Jednym z nich są działania na rzecz wydłużenia czasu pozostawiania starszych pracowników w zatrudnieniu. (więcej informacji dotyczących polityki senioralnej

w Norwegii na stronach www.vinnvinn.org). W Polsce dialog społeczny jest słaby, skłócone strony Trójstronnej Komisji do spraw Zatrudnienia często nie dochodzą w ogóle do żadnego porozumienia. W obchodach Europejskiego Roku 2012 w Polsce związki zawodowe są nieobecne, z rzadka pojawiają się organizacje pracodawców. Celebrowanie Europejskiego Roku 2012 dotyczy głównie działań ukierunkowanych na aktywność społeczną seniorów, w tym aktywne w Polsce uniwersytety trzeciego wieku. Równoległe do obchodów toczy się dyskusja rządu ze społeczeństwem, w którą angażuje się premier, mająca na celu przekonanie społeczeństwa o konieczności stopniowego podwyższenia wieku emerytalnego dla kobiet i mężczyzn do poziomu 67 lat. Związki zawodowe manifestują w mediach ogólną niechęć do zaproponowanego wariantu zmian.

Podsumowanie

W artykule skonfrontowano cele i sposoby działania ujęte w ramach programów UE i Polski dotyczących Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012. Powstała szansa, którą można byłoby na szczeblu krajowym lepiej wykorzystać na rzecz promocji dłuższego okresu pracy w życiu Polaków. Niestety, działania przewidziane w programie tylko szcątkowo podejmują te kwestie, nie wykorzystując potencjału dialogu społecznego, który powinien odgrywać zasadniczą rolę w realizacji zadań z zakresu Europejskiej Polityki Zatrudnienia.

Literatura

- AGE Platform Europe, 2012, European Year 2012 for Active Ageing and Solidarity between Generations: Everyone has a role to play, Brussels, 27 s.
- AGE Platform Europe, 2012, Manifesto for an Age-Friendly European Union by 2020, Brussels, 1s.
- Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 940/2011/UE z dnia 14 września 2011 r., Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 23.09.2011, s. L 246/5 – L246/10.
- Eurostat, European Commission, 2011, Active ageing and solidarity between generations - A statistical portrait of the European Union 2012, 2012 edition, Luxembourg, Publication Office of the European Union, 141 s.
- Gazeta Prawna, 2012
- GUS (Główny Urząd Statystyczny), Narodowe Odniesienia Strategiczne Plany. Podstawowe wskaźniki realizacji, http://www.stat.gov.pl/gus/wskazniki_monitorujace_PLK_HTML.htm 12.03.2012 http://analizy.mpips.gov.pl/images/stories/publ_i_raporty/ER2012/PL_KPD%20ER%202012.pdf 15.03.2012
- http://serwisy.gazetaprawna.pl/zdrowie/artykuly/597576,w_polsce_dramatycznie_brakuje_lekarzy_zajmujacych_sie_osobami_w_podeszlym_wieku.html 29.02.2012

Komisja Europejska, 2010, Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela 3.3.2010, s.38.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2012, Krajowy Plan Działania na rzecz Europejskiego Roku Aktywności Osób starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012 w Polsce, Warszawa, 37s.

Norwegian Ministry of Labour, Peer Review Meeting 2012, Oslo.

Bogusława Urbaniak

Employment activity of the older generation – does the European Year of Active Ageing and Solidarity between Generations 2012 promote it successfully

Abstract: This article compares the aims and the methodology of activities connected with the national „celebration” of the European Year of Active Aging and Solidarity between Generations 2012 with the aims of the European Year 2012 and of the European Employment Strategy in the context of the priorities of the Europe 2020 strategy.

The activities emphasise the use of the open method of coordination that involves a dialogue between the European Commission, national governments, trade unions, employers’ organisations and other European institutions, such as the European Economic and Social Committee. The article raises questions about the degree to which the activities related to the Polish National Action Plan for the European Year of Active Aging and Solidarity between Generations 2012 are capable of improving the values of the indicators used to monitor the fulfilment of the goals.

The article critically evaluates the main activities, pointing to the weaknesses of social dialogue in Poland that falls short of the realities because of its centralisation. The centralised approach has caused that the government side is the major player in the dialogue that marginalises the collective voice of trade unions on issues important for the planned extension of the retirement age. In some countries, such as Norway, the bilateral dialogue between social partners is central to high employment activity of older people. As far as employers are concerned, they tend to develop adaptation strategies to the general aging of societies.

Key words: activity of older people, solidarity between generations, employment rate of older population, social dialogue.